

ДЕРЖАВІ, в якій відбуваються процеси демократизації, здійснюються реформи і пріоритетом якої визначено євроатлантичну інтеграцію, потрібне громадянське суспільство високої якості, з глибокими знаннями, високим рівнем освіченості, культури. Формування державної політики України у галузі культури неможливе без чітко визначеної політики у бібліотечній сфері та безпосередньої участі в її реалізації всіх бібліотек країни.

В останнє десятиріччя основними важелями, що впливали на бібліотечну політику в Україні, були перехід до ринкової економіки та бурхливе впровадження інформаційних технологій. Інформаційні ресурси бібліотек стали частиною глобальної міжнародної електронної мережі, і для бібліотечної взаємодії та обміну інформацією не залишилося перепон. Інтернет привернув увагу обсягами, видами та вартістю інформаційних послуг, на наданні яких зосереджується діяльність бібліотек.

Сьогодні ми є свідками і учасниками створення багатьма бібліотечними установами нових бібліотечно-інформаційних продуктів, що базуються на сукупному національному інформаційному ресурсі, накопиченому у бібліотеках переважно на паперових носіях. Виробничі процеси у цій сфері діяльності перетинаються. Майже кожна потужна бібліотека створює власні електронні каталоги, бази даних статей з періодичних видань тощо, для чого здійснює каталогізацію, аналітичний розпис одних і тих самих документів. Підрахунків непродуктивних витрат часу, праці, фінансів ніхто не робив.

Бібліотечна політика має визначати стратегічні цілі, конкретні дії та терміни їхньої реалізації. Одна з таких стратегічних цілей – кооперація бібліотек різних типів і форм власності у вигляді некомерційного партнерства та консорціумів, що необхідно закріпити у Законі "Про бібліотеки і бібліотечну справу".

Наразі країна знаходиться у стадії формування ринку інтелектуальної власності. Це ставить перед бібліотечною спільнотою проблеми, пов'язані з захистом авторських прав, зокрема, законодавчим захистом діяльності бібліотек щодо електронної доставки документів, електронних публікацій тощо. Як ця діяльність узгоджується із законами України "Про авторське право і суміжні права", "Про бібліотеки і бібліотечну справу", "Про власність"? Законодавча неузгодженість може потягти за собою юридичну відповідальність.

Ще одна проблема – діяльність із поповнення бібліотечних фондів відповідно до Закону України "Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти". Кожний, хто проводить тендер на закупівлю книжок за процедурою "відкриті торги", знає, що таке "танталові муки". Адже цілком зрозуміло, що книги треба визначати як специфічний товар. А це вже законодавча проблема.

Безпосередньо з поповненням бібліотечних фондів пов'язані Закон України "Про обов'язковий примірник документів" та Постанова Кабінету Міністрів України від 10.05.2002 р. № 608 "Про порядок доставляння обов'язкового примірника документів". Згідно з діючими нормативно-правовими актами механізм доставляння обов'язкового примірника має таку схему: виробники документів – Державний комітет зв'язку та інформатизації (нині – Державний комітет телебачення і радіомовлення України) – одержувачі обов'язкового примірника.

Але цей механізм ніколи не був реалізований. Дуже важливий сегмент ланцюга – Державний комітет телебачення і радіомовлення України – фактично відсутній.

Виникає питання, чи отримують бібліотеки обов'язковий примірник у повному обсязі? Судить самі: за даними 2003 року, НПБ України отримала 16 948 назв книг, Книжкова палата України – 14 100, а у наступному, 2004 р. – у межах 15 тис. Системи інформування про книги, що готуються до випуску та вийшли з друку, немає, контролюючого органу (установи), який відслідковує інформацію щодо випуску друкованої продукції на території України, теж. Видавництва, котрі забувають або не хочуть доставляти свою продукцію (особливо, якщо це дорогі книги), ніякої відповідальності не несуть. Тому, користуючись нагодою, висловлюємо щире подяку від НПБ України видавництву ПП "ЕММА" – генеральний директор п. Людмила Клочан – за чудове видання "Україна – козацька держава. Ілюстрована історія українського козацтва" у 5 175 фотосвітлинах (авт. упоряд. В. Недяк. – К.: Емма, 2004. – 1215 с.), вартість якої 1 800 грн., що надійшло як обов'язковий примірник.

Перелік законодавчо не врегульованих проблем можна продовжувати. Це свідчить про те, що прийнятий десять років тому Закон України "Про бібліотеки і бібліотечну справу", навіть із наступними змінами і доповненнями, сьогодні потребує доопрацювання, оскільки зовсім неузгоджений або входить у суперечність із рядом законів, що опосередковано впливають на діяльність бібліотек.

Працюючи над новою редакцією закону, треба:

- привести його у відповідність з Цивільним та Господарським кодексами, зокрема, чітко визначивши юридичний статус бібліотек;
- внести новий розділ "Інформатизація бібліотек", в якому визначити місце бібліотек у реалізації Національної програми інформатизації, передбачити наявність умов для надання доступу до Інтернету та пільги на оплату каналів зв'язку саме для публічних бібліотек;

Т. Вилегжаніна

- законодавчо встановити обсяг гарантованих бюджетних асигнувань на забезпечення діяльності публічних бібліотек;
- врегулювати питання видавничої діяльності бібліотек.

Ми не ставимо собі за мету визначити усю нормативно-правову базу, з якою треба узгодити основний бібліотечний закон. Зрозуміло одне: слід вивчати, акумулювати, використовувати як вітчизняний, так і зарубіжний законотворчий досвід. Щодо останнього, хочу навести, як приклад, деякі позиції Закону про бібліотечне обслуговування і будівництво США (чинний з 1964 р., розповсюджується на всі публічні бібліотеки країни). Його положення передбачають:

- виділення коштів на будівництво бібліотек та їхній ремонт;
- фінансування міжбібліотечної кооперації;
- фінансування центрів бібліотечних ресурсів;
- цільове фінансування бібліотечних проєктів та програм.

Як бачимо, недостатність бюджетного фінансування притаманна не тільки бібліотекам нашої держави. У зв'язку з цим законодавство багатьох країн передбачає перехід від повністю безоплатного на частково платне обслуговування (послуги абонементу, надання інформаційних послуг, ксерокопіювання тощо), що відображено у бібліотечних законах Данії,

Великої Британії, Франції, США. Є це і у нашому законі (ст. 20), але Постанова Кабінету Міністрів України від 05.06.1997 р. № 534, яка врегулює ці питання, застаріла, обмежує господарську діяльність бібліотек, що призводить до непорозумінь із податковими органами.

Сучасна бібліотека повинна жити і розвиватися у правовому полі. Технічний прогрес, нові економічні умови функціонування, переосмислення цілей, завдань і форм роботи – все це обов'язково має бути закріплено законодавчими рішеннями.

Я впевнена, що ви, мої шановні колеги, згодні з тим, що нам потрібні такі законодавчі документи, які б допомогли зробити бібліотеки дійсно інформаційними, освітніми, дозвіллевими центрами для всіх верств населення.

Визначенню щодо потрібних законодавчих актів, сподіваємося, допоможе нова рубрика нашого журналу "Бібліотека у правовому полі". Тому давайте ретельно збирати позитивний (негативний) досвід правової практики останніх років, висвітлювати його на шпальтах "Бібліотечної планети" для того, щоб спільно внести відповідні зміни до існуючого бібліотечного законодавства.

Чекаємо ваших відгуків та запитань.

ДО ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ

ГРАНІ БІБЛІОТЕЧНОЇ ОСВІТИ

Проблема забезпечення бібліотечної галузі кваліфікованими кадрами в Україні дедалі більше загострюється. Її розв'язання принципово неможливе без глибокого розуміння громадянами і владою суті сучасного інформаційного суспільства, без ґрунтовної переоцінки значення відповідної інфраструктури, органічною частиною котрої є бібліотеки. Професор В. Бабич, який багато зробив для становлення вищої бібліотечної освіти, висвітлює реальні потреби України у бібліотечних кадрах, аналізує наявний стан підготовки бібліотечних фахівців у нашій державі та за її межами

БІБЛІОТЕЧНА професія відома з давніх-давен, вона існувала в таких країнах світу, як Шумер, Вавилон, Ассірія, Стародавня Греція і Рим (III тис. до н.е. – I ст. н.е.) [1]. Це – одна з найпочесніших у світі професій, оскільки її знаряддям є книга, яка несе знання людям.

Питання самостійності бібліотечної професії постало з виникненням книгодрукування і накопиченням книг. Першими бібліотекарями були вчені люди, письменники і поети, в церковних і монастирських бібліотеках – найосвіченіші монахи.

Із збільшенням книжкових фондів і кількості відвідувачів зростали труднощі в управлінні бібліотеками. Ситуація все наполегливіше вимагала появи професійних бібліотекарів.

Формування бібліотечної професії відбулося в другій половині XIX ст.

ПІДГОТОВКА БІБЛІОТЕЧНИХ КАДРІВ ЗА КОРДОНОМ

Розвиток бібліотечної освіти у країнах світу відбувався різними шляхами, але спільною особливістю було те, що набуття спеціалізації з бібліотекознавства та бібліотечної справи у вищій школі здійснювалося в рамках якогось іншого фаху.

Статус спеціальної дисципліни бібліотечна справа отримала вперше у Колумбійському університеті (США) 1883 року. Тут відкрився перший

В. Бабич